

“UNAPRIJEĐENO KRIMINALISTIČKO ISTRAŽIVANJE I OBAVJEŠTAJNE OPERACIJE”, AUTOR ROBERT GIROD

Prikaz knjige

“ADVANCED CRIMINAL INVESTIGATIONS AND INTELLIGENCE OPERATIONS”, BY ROBERT GIROD

Book Review

Ivan DŽEPINA

U izdanju *CRC Press Taylor & Francis Group* iz *New York* objavljena je knjiga pod nazivom „**Advanced Criminal Investigations and Intelligence Operations**“ (ISBN: 978-1-4822-3074-1) autora dr. Roberta Giroda. Robert Girod je između ostaloga nositelj titule doktora nauka iz kriminologije i javne administracije sa *Union Instituta* i *Univerziteta*, kao i nositelj doktorata iz pravnih nauka sa *Thomas M. Cooley Law School*. Dr. Robert Girod je predsjednik i glavni izvršni direktor *Robert J. Girod Consulting, LLC* firme koja se bavi istražnim uslugama, pravnom i parničnom potporom, i konsultacijskim menadžmentom. Većina njegovih konsultantskih detektiva/istražitelja su aktivni ili umirovljeni policijski službenici i pripadnici obavještajne zajednice *Sjedinjenih Američkih Država (SAD)*, univerzitetski profesori, profesionalci sa iskustvom.

Knjiga ima 527 stranica i obuhvata 15 poglavlja i 5 dodataka/appendiksa kroz koja su predstavljene gotovo sve obavještajne discipline i način njihovog funkcioniranja. Poglavlje broj 1 *Black bag* operativno planiranje (1–15) podrazumijeva i obrađuje prikrivene i tajne „upade“ u svrhu obavještajnog prikupljanja informacija, koje se provode van ili unutar *SAD-a*. Nadalje, poglavlja broj 2 i 3 (17–62) razmatraju najstariju obavještajnu disciplinu *HUMINT*. Poglavlje broj 4, 5, i 6, (63–110) opisuje procedure i metode „upada“ u objekte kao i obranu od „upada“ u iste. Također, u poglavlju broj 7 obrađena je tematika psiholoških operacija (*PSYOPS*) (111–125) i njihova upotreba u potpori vojnim i diplomatskim operacijama, te upotreba društvenih mreža u *PSYOPS* operacijama. Poglavlje broj 8 obrađuje *ELINT* i *SIGINT* obavještajne discipline (127–150). U poglavlju broj 9 obrađena je obavještajna disciplina *EMINT* (153–171). Naredno poglavlje je posvećeno elaboriranju *IMINT* obavještajne discipline (173–184) tj. informacije prikupljene korištenjem slika dobivenih raznim prikupljačkim alatima. Kroz poglavlje br. 11. (185–198) autor opisuje način prikupljanja informacija iz otvorenih izvora (*OSINT*). Kao logičan nastavak slijedi poglavlje broj 12 koje govori o obavještajnim analitičkim metodama (procesiranje, analiza, i diseminacija) obavještajnog produkta (199–214). U poglavlju broj 13 autor daje pregled internacionalnog vojnog prava kao i prikaz nadzora putem prisluškivanja, te civilnih prava i sloboda (215–234). Isto tako, u poglavljima 13, 14 i 15 (235–259) raspravlja se

o legalnim aspektima o kojima moraju voditi računa kako policijski službenici tako i pripadnici obavještajnih službi. Finalno, kroz apendixe A,B,C,D, i E (263–526) autor ukazuje na konstantne promjene u zakonskim regulativama, te donosi pregled promjena zakonskih regulativa kroz određene oblasti obavještajnog rada koje se odnose na Sjedinjene Američke Države.

Ova knjiga potencira značaj obavještajnog rada kroz povijest pa sve do danas kada je terorizam svjetski sigurnosni problem broj jedan. Dakle, knjiga preventivno ima obavještajni ali i istražni karakter, pri čemu su u okviru iste predstavljene najznačajnije obavještajne discipline, te način njihovog planiranja i metode izvođenja.

Kroz prvo poglavlje akcent je stavljen na važnost operativnog planiranja ciljne zone *black bag* operacija. *Black bag* operacije autor definira kao prikrivene ili tajne „upade“ u obavještajno interesantne objekte s ciljem prikupljanja obavještajnih podataka. Kada su u pitanju „upadi“ u objekte radi postavljanja prislušnih uređaja neophodno je utvrđivanje načina ulaska i izlaska iz istih, jasan sistem zapovijedanja, komunikacija i kontrole komunikacija, gdje autor između ostalog predstavlja i nekonvencionalne metode komunikacije koje je razvila vojska, te načine i mogućnosti izbjegavanja presijecanja komunikacija na terenu prilikom izvođenja operacija. Kako se navodi, prilikom izvođenju tajnih operacija esencijalna je dobra legenda (e. *cover story*), te se u knjizi navodi niz scenarija na temelju kojih legenda može biti izgrađena, odnosno, niz različitih uloga koje prikriiveni agenti mogu koristiti kao legendu u izvođenju tajnih operacija.

Kroz poglavlje dva i tri autor obrađuje *Human Intelligence* - *HUMINT* obavještajnu disciplinu gdje ju definira kao prikupljanje informacija kroz interpersonalni kontakt, te *HUMINT* nadziranje i tajne operacije. U knjizi je data i *North Atlantic Treaty Organisation (NATO)* definicija *HUMINT*-a „kategorija obavještajnog rada izvedena iz informacija prikupljenih i obezbjeđenih od ljudskih izvora“. Kako autor navodi *HUMINT* podrazumijeva široku paletu operacija špijunaže, uključujući upotrebu profesionalnih špijuna ili agenata koji prikupljaju informacije, kurire koji održavaju sigurnu komunikaciju, agenti koji imaju pristup i koji organiziraju kontakte između potencijalnih špijuna, i službenike koji rade na regrutaciji tajnih agenata. U smislu komparacije i razlikovanja *HUMINT* i kontraobavještajnog rada - *CI* (e. *Counter Intelligence*), autor navodi da se isti susreću u trenutku kada jedna strana pokušava da regrutuje agenta druge strane, dok se druga strana nalazi u potrazi za detekcijom pokušaja takve regrutacije. U središtu *HUMINT* obavještajne discipline nalazi se čovjek kao nositelj informacije, stoga cilj *HUMINT* operacija i aktivnosti uključuje i selektiranje ljudi koji mogu postati izvori od značaja za *HUMINT*. Stoga, autor na sveobuhvatan i sistematiziran način elaborira postupak dolaženja do informacija od obavještajnog značaja, prvenstveno putem primjene metode ispitivanja i intervjuiranja osoba koje imaju pristup informacijama, uključujući i predstavljanje niza predradnji koje dovode do selekcije osoba kao i potencijalnih izvora. Kako bi se kroz ljudski izvor došlo do informacije od obavještajnog značaja primjenjuju se prije svega metode ispitivanja i intervjuiranja osoba koje imaju pristup informacijama ali i niz predradnji koje dovode do same selekcije osoba kao potencijalnih izvora. U tom smislu, autor pojašnjava da se ispitivanje razlikuje od intervjuiranja po tome što ispitivanje obično uključuje subjekta koji nije voljan dati informaciju, može biti i neprijateljski nastrojen, ili može biti zatvorenik. Kada je u pitanju *HUMINT* obavještajna disciplina autor s pravom potencira i inzistira na važnosti jezičke sposobnosti *HUMINT* operativaca kao jednu od najvažnijih vještina koje jedan *HUMINT* operativac može posjedovati u zemlji izvođenja operacija. Kako bi ukazao na važnost poznavanja stranih jezika autor u knjizi donosi cijelo podpoglavlje pod nazivom *Jezičke sposobnosti*. Isto tako, kroz *APPENDIX E* predstavljena je lista

oficijelnih jezika po državama i regijama u kojima se isti govore. Kada su u pitanju HUMINT nadgledanje i tajne operacije Girod naglašava da one pretpostavljaju umjetnost prerušavanja koja u svojoj psihologiji podrazumijeva činjenje nekoga nevidljivim u određenom okruženju ili situaciji. Isto tako, autor opisuje način zaštite i eksploatacije prilikom krađe identiteta koja, kako navodi, započinje sa krađom rodnog lista kao svojom prvom fazom. U cilju spoznaje načina na koji prevenirati, detektirati i istražiti provale neophodno je spoznati način na koji špijuni, provalnici, lopovi itd., neovlašteno i tajno ulaze u objekte, otvaraju kase/sefove. U knjizi je predstavljen teorijsko-shematski opis mehanizama funkcioniranja različitih katanaca, brava, kao i osnovne opreme za njihovu eksploataciju, te sistemi zaključavanja na automobilima. Pored načina na koje je moguće otvoriti klasične katanace i brave u knjizi su također navedene dvije uobičajene metode za otvaranje sefova a to su upotreba sile i manipulacija. Prilikom manipulativnog otključavanja sefa, za razliku od upotrebe sile, radi se o tajnom otključavanju sefa prilikom kojom se ostavlja malo ili gotovo nimalo tragova, te zahtijeva vještinu i poznavanje načina na koji sef brava funkcionira.

U okviru sedmog poglavlja obrađena je tematika psiholoških operacija (PSYOPS) koje su, kako autor konstatira, karakteristične za vojne operacije čiji je cilj da se navede ili osnaži ponašanje koje odgovara vojnim ciljevima. Dr. Girod također ističe da su psihološke operacije ključan dio diplomatskih, informacijskih i ekonomskih aktivnosti dostupnih vladinim, određenim vojnim, obavještajnim i diplomatskim agencijama. One se izvode kako za vrijeme mirnodopskih, tako i u vrijeme konfliktnih situacija. Autor naglašava da psihološke operacije mogu imati strateški, operativni, i taktički značaj. Strateške psihološke operacije podrazumijevaju informativne aktivnosti provedene od strane vladinih agencija van vojnog djelovanja. Operativne psihološke operacije se provode u službi potpore vojnim operacijama, dok se taktičke provode u potpori taktičke misije protiv suprotne strane. Kako bi psihološke operacije uspjele, one moraju biti bazirane ne realnosti i sve poruke moraju biti sadržajne i ne kontradiktorne. U sklopu poglavlja o PSYOPS operacijama autor opisuje i tzv. prljave trikove čiji cilj treba biti kreiranje i prouzrokovanje što je moguće više ometanja i nemira usmjerenog prema meti takvih trikova bez mogućnosti da bude otkriven kao izvor. U smislu prljavih trikova spominju se neukusne šale, komunalne usluge i male životne neugodnosti, upotreba tiskovina i telefona, trikovi sa automobilom, itd., s ciljem da se targetirana osoba uznemiri, omalovaži, posrami, te da joj se naruši svakodnevni mir kako na poslu tako i unutar obitelji. U razmatranju ovog poglavlja autor navodi da ono što je PSYOPS za jedne za druge je kriminalno uznemiravanje. Psihološki aspekti ovih trikova mogu biti razarajući osobito ako se u njezinu provedbu uključe socijalni mediji i društvene mreže.

Kada je u pitanju elektronski (ELINT) i signalni (SIGINT) obavještajni rad, autor u okviru nekoliko podpoglavlja unutar osmog poglavlja opisuje uređaje i dekodere koji se upotrebljavaju za elektronsko presijecanje obavještajno interesantnih podataka. U ovom poglavlju, autor se osvrće na tzv. bubice, prislušne uređaje i uređaje za praćenje internet i telefonske komunikacije koje u elektronskom nadgledanju podrazumijevaju dvije slične, ali ne i istovjetne tehnike. Nadalje, Girod navodi da upotreba bubica (e. *Bugging*) uključuje skrivene mikrofone za hvatanje zvuka, dok prislušivanje (e. *Wiretapping*) pretstavlja presijecanje telefonske komunikacije, ali također može uključivati prislušivanje ostale žičane komunikacije, uključujući kablovski Internet i televiziju, kao i ostale žičane podatke i linije komunikacije. Kroz ovo poglavlje autor, između ostalog, pojašnjava korake, metode i softvere za tzv. njuškavanje (e. *Sniffing*) kao proces hvatanja svih podataka upućenih preko lokalne mreže i traganje za informacijama koje mogu biti od koristi.

Robert Girod u okviru poglavlja pod nazivom *Emanations Intelligence* (EMINT) razmatra istragu i studiju o kompromitirajućim emisijama, također poznatu i kao TEMPEST (e. *Transient Electromagnetic Pulse Emanations*). Kako autor zapaža, kompromitirajuće emisije predstavljaju nenajerne signale koji su vezani za ili sadrže obavještajnu informaciju, koji kada se presretnu i analiziraju, mogu razotkriti informaciju upućenu, primljenu, ili procesuiranu bilo kojom opremom za obradu podataka. Kako autor navodi neke od stvari/uređaja koji mogu biti ranjive na hakiranje su vozila tj. njihov sistem zaključavanja, dječiji monitori, otvarači garažnih vrata, medicinski implantati, pa i ljudski mozak kojeg, zbog neizmjerne količine podataka koju može zadržati, znanstvenici pokušavaju da „dešifriraju“ već duži vremenski period.

U poglavlju broj 10, autor obrađuje Fotografski obavještajni rad (IMINT), odnosno, prikupljanje obavještajnih podataka proizašlih iz eksploatacije fotografskih podataka dobivenih upotrebom jednostavnih film kamera kao i digitalnih kamera, IR (e. *night vision*) i termalne slike, satelitske slike i karte, itd. Fotografsko snimanje ili gledanje kroz ključaonicu (e. *keyhole*), kako se često naziva, doživjelo je ogroman napredak u tehnološkom smislu od perioda kubanske raketne krize kada su prilikom snimanja korišteni tzv. filmski kanisteri koji su morali biti pažljivo razvijani, analizirani, interpretirani i distribuirani. Autor u ovom dijelu knjige daje kratki osvrt na povijest IMINT-a, te opisuje sadržaj i načine fotografskog obavještajnog rada, odnosno, sredstva na temelju kojih se mogu prikupljati fotografski podaci kao što su uređaji za noćno osmatranje, satelitsko snimanje, senzori pokreta, itd., te detaljan opis načina njihovog funkcioniranja prilikom prikupljanja podataka. Shodno tome, Girod konstatira da se značaj fotografskog obavještajnog rada ogleda i u stvarnom vremenu primjene koja omogućava pravovremene taktičke obavještajne podatke vojnim postrojbama, nadzor značajnih političkih događaja, praćenje kretanja terorista, kao i ekonomski obavještajni rad. Isto tako, autor ističe da se značaj IMINT-a ogleda u tome što može podržati provedbu zakona i operacije nadziranja, kao i različite civilne funkcije koje se ne odnose na sigurnost.

Robert Girod u okviru jedanaestog poglavlja pravi osvrt na internet baze podataka, te govori o prikupljanju podataka putem otvorenih izvora (OSINT) gdje uz definiciju ističe i glavnu slabost ove obavještajne discipline, a to je vjerodostojnost izvora. U ovom poglavlju autor navodi niz internet stranica/sajtova i baza podataka koje mogu poslužiti u svrhu prikupljanja informacija iz otvorenih izvora, ali koje se uglavnom odnose i vezane su za Sjedinjene Američke Države i američku populaciju, osobito kada je riječ o počiniteljima krivičnih djela. Između ostalog, autor navodi veliki broj *web* stranica za provjeru intelektualnog vlasništva i plagijarizma, *web* stranica za uvid u broj socijalnog osiguranja (e. *Social Security Number*) koji predstavlja najuobičajeniji identifikator koji se također koristi kao serijski broj u vojsci, te *web* stranice za provjeru vozačkih dozvola i broja registracijske oznake na vozilu, provjeru kriminalne povijesti i sudskih evidencija, kreditne evidencije, provjera društvenih mreža, informacije o internet adresama, itd. Pored prethodno navedenog, Girod također daje osvrt na način zaštite od *spyware* softvera koji, ako su instalirani na računar, omogućavaju slanje informacije drugoj osobi bez znanja ili odobrenja vlasnika računara na koji je takav softver instaliran.

Poglavlje broj dvanaest odnosi se prije svega na obavještajni ciklus koji koriste kako obavještajne, vojnoobavještajne, ali i ostale agencije za provedbu zakona da opišu cilj obavještajnih aktivnosti, gdje se naznačava da je svaki od pet koraka obavještajnog ciklusa kontinuiran i neprekidan proces. Girod unutar ovog poglavlja navodi i formate obavještajnih situacijskih operativnih izvješća, obavještajnih sažetaka, kao i shematske primjere nekih od analitičkih

alata kao što su dijagram veze i matrica vremenske povezanosti. Kod distribucije obavještajnih produkata autor naglašava važnost restrikcije pristupa obavještajnim produktima na princip „*need to know*“/potrebno je znati“. Kada je u pitanju analiza bez koje nema obavještajnog produkta, autor u knjizi predstavlja dvije vrste analitičkih metoda koje su najkorištenije unutar obavještajne zajednice, a to su analitičke istražne metode (AIM) i vizualne istražne analize (VIA). Obje ove vrste metoda proizašle su iz upotrebe sredstava i tehnika posuđenih iz nauke i upravljanja inženjerskim projektima.

U okviru trinaestog poglavlja, autor daje pregled internacionalnog vojnog prava kao i prikaz nadzora putem prisluškivanja, te razmatra problematiku poštivanja ljudskih prava i sloboda. U pogledu reguliranja legalnosti statusa oružanih snaga u zemlji izvođenja vojnih operacija, autor naglašava da je legalni status oružanih snaga određen kroz tzv. SOFA dogovor (e. *Status of Forces Agreement*) koji predstavlja dogovor između zemlje domaćina i internacionalnih oružanih snaga u datoj državi. SOFA, zajedno sa drugim vojnim dogovorima, sastavni je dio ukupnih sigurnosnih sporazuma. U ovom poglavlju autor je isključivo fokusiran na sporazume koje potpisuju oružane snage SAD-a sa zemljom domaćinom, izlaže moderni zakon o ratovanju koji predstavlja deklaraciju o ratu, prihvatanje predaje, te tretman i postupanje sa ratnim vojnim zarobljenicima. Girod također definira neprijateljsku populaciju tako što u istu ubraja zaštićeni personal (neprijateljski ratni zarobljenici, medicinsko osoblje, itd.), te nezaštićene osobe u koje spadaju špijuni i pripadnici gerile. Drugi dio poglavlja odnosi se na analizu američke sudske prakse na povrede četvrtog amandmana koji, kako se navodi, predstavlja pravo ljudi da budu sigurni od nerazumnog i proizvoljnog pretresa i konfiskacije. Upotreba suvremene tehnologije i njezin utjecaj na globalnu sigurnost bit će izražen u vidu budućih terorističke aktivnosti koje će, kako navodi autor, uključivati fizičke i virtualne aspekte, od regrutacije do primjene. Na kraju ovog poglavlja autor prezentira neke od slučajeva iz američke sudske prakse u pokušajima proevjere i zloupotrebe kompjuterskih podataka.

Četrnaesto i petnaesto poglavlje odnose se na kompjutersku forenziku, odnosno na pretragu, dokaze i obavjesti unutar kojih je dr. Girod isključivo usmjeren na analizu slučajeva iz sudske prakse SAD-au kojima je, u potrazi za dokazima, izvršena pretraga računara i/ili drugih digitalnih uređaja kako na graničnim prijelazima, i zračnim lukama, tako i u slučajevima brakorazvodnih parnica, itd. Shodno tome, elaborirana je tematika kompjuterske forenzike odnosno vještačenja i to kroz prikaz pojedinih slučajeva u kojima su donesene odluke sudova na zahtjeve tužitelja za pretres/pretragu računara, laptopa i drugih uređaja, uključujući i donošenje zabrana korištenja istih, zbog opasnosti od uništenja dokaza. Autor analizira i opisuje postupke sudova, te naglašava da do uništenja dokaza može doći uslijed namjernog ili bezobzirnog ophođenja sa dokaznim materijalom koji se nalaze na računarima. Navedeni slučajevi se javljaju prilikom namjernog brisanja i destrukcije dokaza, te pokušaja podmetanja ili falsifikacije dokaza.

Iz svega prethodno navedenog, može se zaključiti da primarna intencija autora ove knjige podrazumijeva ukazivanje na važnost i primjenu obavještajnih disciplina, kao i njihovu osjetljivost kada je u pitanju pridržavanje podzakonskih regulativa i očuvanje temeljnih ljudskih prava i sloboda. Uzimajući u obzir autorovo iskustvo u poznavanju i primjeni elaboriranih tematskih cjelina kao i specifičnost, sveobuhvatnost i metodičnost u njihovom predstavljanju, s pravom se može reći da ovaj rukopis ima značajan naučni doprinos u razumijevanju kriminalističkog istraživanja i obavještajnog rada. Poseban doprinos dr. Girod daje kroz nesebično iznošenje i objavljivanje korisnih internetskih adresa putem kojih se može doći do proširenih saznanja o

različitim tipovima OSINT informacija, te se na taj način stvara interakcije između same knjige i čitatelja, što doprinosi lakšem razumijevanju obrađene tematike.

Na kraju je potrebno naglasiti da predmetni rukopis „*Advanced Criminal Investigations and Intelligence Operations*“ obiluje, za čitatelja pristupačnim, teorijskim elaboracijama predmetnih tema te primjerima iz sudske prakse SAD-a u kojima su sudovi rješavali sporove u kojima je postojala sumnja u zakonitost postupanja službi za sprovedbu zakona. Glavni nedostatak ove knjige jeste njena odnosnost koja je usmjerena samo na područje SAD-a, osobito prilikom opisa slučajeva iz sudske prakse. Međutim, to ne umanjuje njenu vrijednost i doprinos kako struci tako i nauci, budući da autor ostavlja mogućnost za komparaciju i analizu sudske prakse drugih država. Ovo djelo svoju primjenu može pronaći u nastavnom procesu na fakultetima sa društvenim predznakom koji u svojoj osnovi imaju kriminalistički, pravni, i sigurnosni aspekt. Isto tako, ovaj rukopis može biti od koristi i značaja u procesu izobrazbe pripadnika različitih službi za provedbu zakona (policijskih agencija), oružanih snaga, sudijama i tužiteljima, kao i svima koji se na bilo koji način susreću sa tematikom ove knjige. Temeljem navedenog, ova knjiga predstavlja iznimno korisno i zanimljivo štivo za širok opseg čitatelja, a posebno čitatelja čija sfera interesovanja referira na područje kriminalistike i obavještajnog rada

Podaci o autoru

Ivan Džepina, magistar kriminalističkih nauka, zaposlen u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine. Trenutno student III ciklusa studija na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu.

E-mail: idzepina-ds@fkn.unsa.ba.